

Норми якості атмосферного повітря (порівняльний аналіз законодавства України та ЄС)

Вимоги щодо норм якості атмосферного повітря встановлюються Директивою 2008/50/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2008 року про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи

В Україні до цього часу діють документи, якими визначаються систем вимірювання, прийняті ще за радянських часів: **ГОСТ 17.2.2.01-84. Охорона природи. Атмосфера. Дизелі автомобільні. Димність відпрацьованих газів. Норми та методи вимірювання**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 26.03.1984 року № 976; **ГОСТ 17.2.2.03-87. Охорона природи. Атмосфера. Норми і методивимірювання окису вуглецю та вуглеводнів у відпрацьованих газах автомобілів з бензиновими двигунами**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 13.03.1987 року № 732; **ГОСТ 17.2.3.01-86. Охорона природи. Атмосфера. Правила контролю повітря населених пунктів**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 10.11.1986 року № 3395; **ГОСТ 17.2.3.02-78. Охорона природи. Атмосфера. Правила встановлення допустимих викидів шкідливих речовин промисловими підприємствами**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 24.08.1978 року № 2329; **ГОСТ 17.2.4.01-80. Охорона природи. Атмосфера. Методи визначення величини каплеуноса після мокрих пило-газо-очисних апаратів**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 11.03.1980 року № 1102; **ГОСТ 17.2.4.02-81. Охорона природи. Атмосфера. Загальні вимоги до визначення забруднюючих речовин**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 09.11.1981 року № 4837; **ГОСТ 17.2.4.03-81. Охорона природи. Атмосфера. Індифенольний метод визначення аміаку**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 09.11.1981 року № 4838; **ГОСТ 17.2.4.04-82 Охорона природи. Атмосфера. Нормування зовнішніх, шумових характеристик суден внутрішнього та прибережного плавання**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 08.07.1982 року № 2607; **ГОСТ 17.2.6.01-86. Охорона природи. Атмосфера. Прилади для відбору проб повітря населених пунктів. Загальні вимоги**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 25.06.1986 року № 1751; **ГОСТ 17.2.6.02-85. Охорона природи. Атмосфера. Газоаналізатори автоматичні для контролю забруднення атмосфери. Загальні технічні вимоги**, затверджений постановою Держстандарту СРСР від 18.12.1985 року № 4144; **ГОСТ 37.001.054-86. Автомобілі та двигуни. Викиди шкідливих речовин. Норми та методи визначення**, затвержені постановою Держстандарту СРСР від 10.12.1986 року № 124; **РД-17-86 Методичні вказівки з розрахунку валових викидів забруднюючих речовин в атмосферу підприємствами нафтопереробки та нафтохімії**, затвержені заступником Міністра нафтопереробної та нафтохімічної промисловості СРСР від 17.02.1987; **РД 238 УРСР 84001-106-89 Інструкція щодо встановлення допустимих викидів шкідливих речовин в атмосферу підприємствами Мінтрансу УРСР**, затверджена наказом Мінтрансу УРСР від 09.11.1989 № 84001-106-89.

В українському законодавстві наявні положення здійснення вимірювань та забезпечення їх точності, проте відсутні закріплені вимоги щодо необхідності здійснення постійного аналізу методів оцінювання.

В чинному законодавстві відсутні нижній та верхній пороги оцінювання якості атмосферного повітря стосовно двоокису сірки, двоокису азоту та окисів азоту, твердих часток, свинцю, бензолу і окису вуглецю.

Відсутні нормативи екологічної безпеки, в частині екологічної безпеки довкілля. Наказами МОЗ - ДСП-201-97 **Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами)**, затверджені наказом МОЗ від 09.07.1997 року № 201; **Гранично допустимі концентрації (ГДК) забруднюючих речовин в атмосферному повітрі населення місць**, затверджені наказом МОЗ від 15.05.1997 року № 8; **Порядок розроблення та затвердження нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря**, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002 року № 299, - затверджені лише нормативи екологічної безпеки лише в частині безпеки життя і здоров'я людини.

Питання оцінювання стану атмосферного повітря врегульовано досить докладно в Україні. Зокрема вони врегульовуються у **Законі України «Про охорону атмосферного повітря»**, **Законі України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя»**; ДСП-201-97 **Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними та біологічними речовинами)**, затверджені наказом МОЗ від 09.07.1997 року № 201; **РД 52.04.186-89 Керівний документ щодо здійснення контролю за забрудненням атмосфери**, затверджений заступником голови Держкомгідромету СРСР 01.06.1989 року та Головнимдержавним санітарним лікарем СРСР 16.05.1989 року; **ГОСТ 17.2.3.01-86 Охорона природи. Атмосфера. Правила контролю якості повітря населених пунктів**, затвердженого постановою Держстандарту СРСР від 10.11.1986 року № 3359. Проте чинне законодавством не містить всіх вимог директиви.

Директива 2004/107/ЄС стосується концентрації миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів у повітрі

Метою цієї Директиви є:

- визначення цільових показників концентрацій миш'яку, кадмію, нікелю, бенз(а)пірену в атмосферному повітрі, для уникнення, попередження або зменшення шкідливого впливу миш'яку, кадмію, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів на здоров'я людини і навколишнє середовище в цілому;
- забезпечення у відношенні миш'яку, кадмію, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів підтримки якості, де це потрібно і поліпшення в інших випадках;
- визначення загальних методів і критеріїв для оцінки концентрацій миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних

вуглеводнів в атмосферному повітрі, а також осідання миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів;

- забезпечення належною інформацією про концентрації миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів в атмосферному повітрі, а також отриманих осіданням миш'яку, кадмію, ртуті, нікелю та поліциклічних ароматичних вуглеводнів і гарантування доступності інформації для громадськості.

Директива встановлює цільові показники миш'яку, кадмію, нікелю, бенз(а)пірену, верхній та нижній пороги оцінки, порядок та критерії визначення місця розташування та мінімальну кількість пунктів відбору проб для вимірювання концентрацій в атмосферному повітрі, методи відбору проб.

Директива зобов'язує держав-членів взяти всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб з 31 грудня 2012 концентрації миш'яку, кадмію, нікелю і бенз(а)пірену використовувалися в якості показника для канцерогенного ризику поліциклічних ароматичних вуглеводнів в атмосферному повітрі згідно оцінки і не перевищували встановлених Директивою граничних значень. Держави-члени мають визначити зони і агломерації, в яких рівні миш'яку, кадмію, нікелю і бенз(а)пірену нижчі граничних значень та перевищують.

Передбачені вимірювання можуть бути доповнені методами моделювання, щоб забезпечити достатній рівень інформації про якість атмосферного повітря.

В Україні наявна досить докладна система регулювання поведження з арсеном, кадмієм, ртуттю, нікелем, поліциклічними ароматичними гідрокарбонатами. Наявні встановлені ГДК для деяких з цих речовин (кадмій, ртуть, нікель). Проте правове регулювання поведження з арсеном, кадмієм, ртуттю, нікелем, поліциклічними ароматичними гідрокарбонатами у контексті охорони атмосферного повітря є недостатньо гнучким. Це виражається у відсутності нижнього та верхнього рівнів, при досягненні яких повинні використовуватися визначені Директивою 2004/107/ЄС методи вимірювання речовин у атмосферному повітрі.

Досить складна і детально врегульована система розміщення постів спостереження не містить вимог щодо встановлення одного поста спостереження за концентрацією арсену, кадмію, ртуті, нікелю, поліциклічних ароматичних гідрокарбонатів на кожні 100000 км².

Кількість постів на кількість населення також є значно меншою ніж та, яка вимагається Директивою 2004/107/ЄС. У зв'язку з цим, потрібно закріпити наведену кількість постів на рівні підзаконного нормативно-правового акта.

Не всі речовини, які підлягають контролю згідно з п. 4.8. Директиви 2004/107/ЄС, включено до переліку речовин, щодо яких здійснюється моніторинг згідно з п. 2.4. РД 52.04.186-89. При цьому зазначеним пунктом передбачено процедуру доповнення переліку речовин, щодо яких здійснюється моніторинг в залежності від конкретних умов функціонування того чи іншого джерела викидів чи природних умов.

Однією з особливостей існуючого в Україні правового регулювання системи спостережень у цій сфері є можливість збільшення постів в залежності від техногенних чи природних обставин. При цьому кількість відповідних

постів визначається програмою здійснення моніторингу атмосферного повітря. Прийняття рішення про збільшення постів віднесено до компетенції органів державної влади. Водночас Додатком III до Директиви 2004/107/ЄС кількість постів встановлюється не лише з урахуванням кількості населення, а й з урахуванням рівня забрудненості атмосферного повітря. У зв'язку з цим, таке ж правило має бути закріплено і в чинному законодавстві України на рівні підзаконного нормативно-правового акта.

В Україні створено механізм надання інформації про стан довкілля. Проте, чинне законодавство не вимагає доведення до населення інформації про концентрації зазначених у пункті 1 ст. 7 Директиви 2004/107/ЄС речовин. Тому необхідно врегулювати порядок доведення інформації до відмова населення, як того вимагає ст. 7 Директиви 2004/107/ЄС.